

Friends of
the Earth
Europe

AZ IPARI GAZDÁLKODÁS VALÓDI ÁRA

BEPILLANTÁS EURÓPA INTENZÍV
MEZŐGAZDASÁGI ÁGAZATÁBA

BEVEZETÉS

A kisüzemi gazdaságok, különösen az állattenyésztésre szakosodottak, az elmúlt évtizedekben egzisztenciális válsággal néztek szembe, sokan kénytelenek voltak felhagyni a tevékenységükkel.

Az ipari húsfeldolgozó és -előállító ágazatot meghódították az olyan vállalatóriások, mint a Vion Food Group, a Danish Crown, a Groupe Bigard és a Groupe LDC, amik erősítve a szorításon a kisebb gazdaságokat nehéz versenyhelyzetbe hozták. Az EU-ban zuhanásszerűen csökkent a gazdaságok száma, ugyanakkor a fennmaradók átlagos mérete folyamatosan nő, mivel egyre általánosabbá válik az intenzív állattartás – „olyan gazdálkodási rendszer, amelyben sok állatot tartanak kis, zárt területen, annak érdekében, hogy a lehető legolcsóbban állítsanak elő nagy mennyiségű húst, tojást vagy tejet”. Ma az EU-ban a nagy gazdaságokban tartják a tenyésztett állatok 72,2%-át.

Ez az iparszerű mezőgazdasági üzleti modell az olcsó hústermelést helyezi előtérbe, amely hatalmas társadalmi, környezeti és éghajlati költséggel jár. Önmagában csak a kibocsátás tekintetében a mezőgazdasági ágazat az EU üvegházhatású gázkibocsátásának több mint 10%-áért felelős. A 20 legnagyobb hús- és tejipari vállalat közel egyharmaddal (131%-kal) több üvegházhatású gázt bocsát ki, mint Hollandia. Az iparszerű mezőgazdasághoz ezen túlmenően víz- és légszennyezés, romló egészségi adatok, a biológiai sokféleség csökkenése, erdőpusztulás és emberi jogi visszaélések kapcsolódnak a beszállítói lánc mentén – eközben a társadalmi és környezeti költséget a fogyasztók, a közösségek és a dolgozók viselik.

Ez az összefoglaló az európai állattenyésztés jelenlegi helyzetét, különösen a sertés- és baromfi-ágazat, valamint a mezőgazdaság iparosodásának környezeti és társadalmi hatásait ismerteti. Emellett ajánlásokat is tartalmaz az Európai Unió számára annak érdekében, hogy megőrizze a szigorú előírásokat az állattenyésztési ágazatban, illetve a gazdák érdekeit védje, ne pedig a nagyvállalatokét.

AZ IPARSZERŰ GAZDASÁG JELLEMZŐI

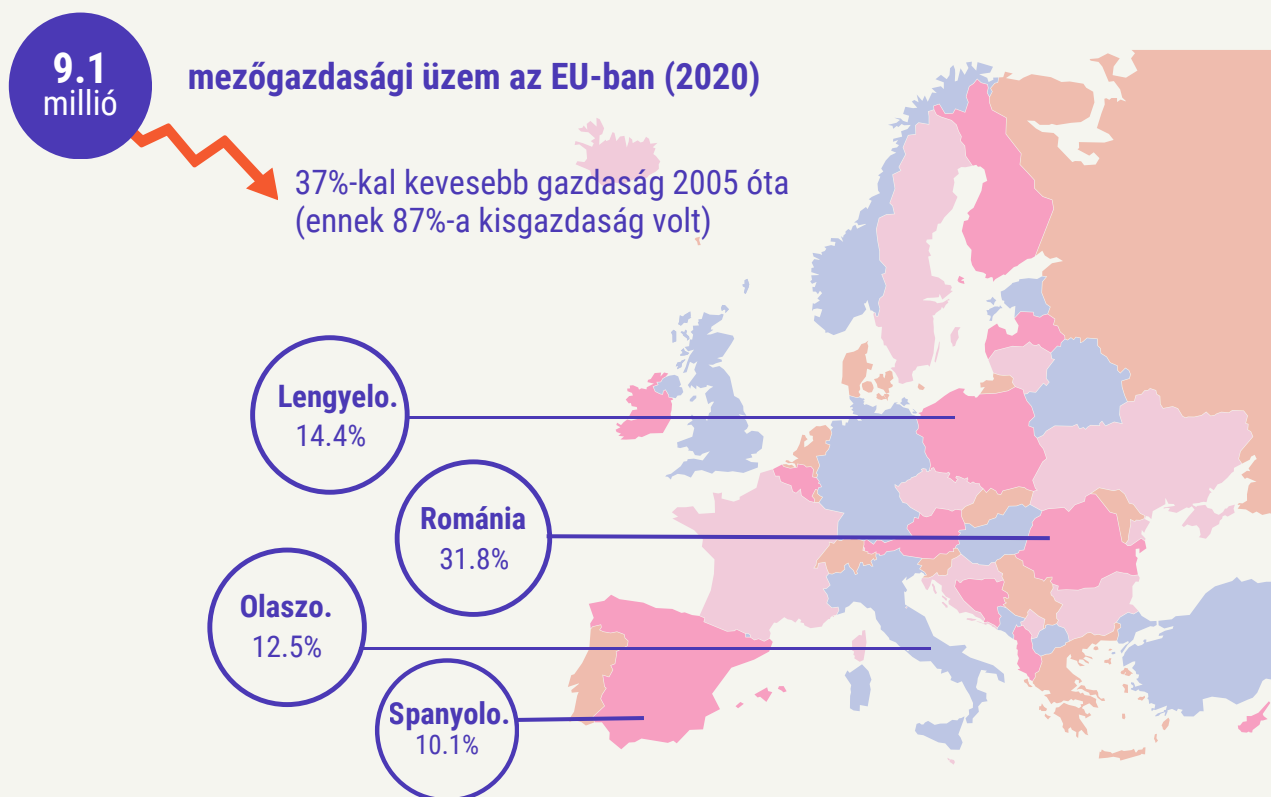
Az iparszerű gazdaságok, vagy „intenzív mezőgazdaság” alatt tágabb értelemben olyan mezőgazdasági rendszert értünk, amelyben sok állatot tartanak kis, zárt területen, annak érdekében, hogy a lehető legolcsóbban állítsanak elő nagy mennyiségű húst, tojást vagy tejet. Ami a csirkéket és sertéseket illeti, minden olyan gazdaság ide tartozik, amely több mint 40 000 baromfi, 2000 sertés és 750 koca számára elegendő helytel rendelkezik (Ipari Kibocsátási Irányelv 2010/75/EU irányelv). Az Eurostat a „nagy mezőgazdasági vállalkozásokat” olyan gazdaságoknak tekinti, amelyek mérhető termelési értéke évi 250 000 euró. 2020-ban az EU összes gazdaságának 3,3%-a (299 000) tartozott ebbe a kategóriába, amelyek többsége törvényes formában működik.

[Összehasonlításképp: 3,3 millió gazdaság éves termelése kevesebb volt 2 000 eurónál, míg további 2,5 millió gazdaságé 2 000–8 000 euró közé esett. A nagyon kis és kis gazdaságok együttesen az EU összes gazdaságának kétharmadát (63,7%-át) tették ki 2020-ban.]

Általánosságban:

- Igen nagy számú állatot zsúfolnak és zárnak kis területre;
- A takarmány egésze vagy nagy része gazdaságon kívülről származó, feldolgozott ipari termék, melyek ára a világpiaci áráktól függ.
- Nagy mennyiségű antibiotikumot használnak a takarmányban és/vagy az ivóvízben.
- Nincs elegendő földterület az állatok által termelt trágya fenntartható módon történő szétterítésére;
- Magas fokú specializáció jellemzi.
- A gazdaság vertikálisan integrált: egyetlen vállalat (gazdaság) birtokolja az állatokat, a takarmányt és az antibiotikumokat is.

AZ AKTUÁLIS HELYZET

Az EU gazdaságainak egyötöde (21,6%) **szakosodott állattenyésztő gazdaság**, ezen belül a legnagyobb arányú a tejtermelésre (5,1%), valamint a szarvasmarha-tenyésztésre és -hizlalásra specializálódott gazdaság (4,2%).

Két fő termelési modell létezik: az integrált és a nem integrált. Egy **integrált modellben** – amely Ausztriában, Franciaországban, Németországban, Olaszországban és Spanyolországban jellemző – **egy vállalat felelős a teljes termelési láncért, és szerződik a termelőkkel vagy gazdákkal, hogy felneveljék az állatokat.** Ez azt jelenti, hogy a vállalat diktálja a termelés feltételeit, megmondja a termelőnek, hogyan működtesse a gazdaságát, és ráhárítja az összes kapcsolódó költséget, például a berendezések vagy anyagok beszerzését, amelyek szükségesek a követelmények teljesítéséhez.

Gyakran az állatállomány végső élősúlya alapján fizetnek a termelőknek.

A nyereséget ezután az integráló vállalat szerzi meg.

Az Unió 5,6 millió állattenyésztő gazdasága közül **a sertés- és baromfi-állattenyésztők alkotják a legnagyobb csoportot, ezt követik a szarvasmarha-, majd a juh- és kecsketenyésztők – valamint megszámlálhatatlan baromfigazdaság.** 2023 végén 133 millió sertést, 74 millió szarvasmarhát és 68 millió juhot és kecskét tartottak az EU-ban. A földterületek és az állatállomány eloszlása nagyban változik az EU gazdaságai tekintetében, **a legkisebb gazdaságok mutatják a legnagyobb változatosságot a gazdaságokban végzett tevékenységekben.**

A sertés- és baromfiágazat az EU legintenzívebb gazdálkodási rendszereként ismert – intenzív rendszerükre jellemző a magas állománysűrűség, a zárt tartás és a genetikai szelekcióval tenyésztett, gyorsan növekvő fajták alkalmazása.

SERTÉSFÉLÉK

A **sertések** az EU legnagyobb állatállományi kategóriáját képviselik. 2018-ban az EU sertésállományának közel háromnegyedét hat uniós tagállamban tenyésztették: Spanyolországban (20,8%), Németországban (17,8%), Franciaországban (9,3%), Dániában (8,5%), Hollandiában (8,1%) és Lengyelországban (7,4%).

A fő termelési övezet Közép- és Észak-Jütlandról (Dánia) húzódik át Észak-Németországon keresztül Hollandia Észak-Brabant tartományáig, és belgiumi Nyugat-Flandriáig terjednek. Más, viszonylag nagy sertésállományú régiók közé tartozik Katalónia, Aragónia és Murcia (Spanyolország), Bretagne (Franciaország), Lombardia (Olaszország) és a lengyelországi Wielkopolskie régió.

Spanyolországban, az egyik legnagyobb sertéstenyésztő országban a sertéstenyésztést vertikálisan integrált vállalatok felügyelik, amelyek a takarmányt, a sertéseket és a termelési szabványokat biztosítják, míg a gazdálkodók velük szerződéses viszonyban állnak az állatok tenyésztésére és hizlalására. **Mindössze egy évtized alatt 61%-kal csökkent a spanyolországi gazdaságok száma, a megmaradt gazdaságok 80%-a pedig intenzív termelést folytat. Ez összefügg a rekordmértékű antimikrobiális szerek használatával, valamint a helyi közösségekre ható nitrát-szennyezéssel.**

Dániában, ahol a legfejlettebb integrált termelési rendszerrel rendelkeznek, az 5000 sertésnél többet tartó gazdaságok száma a 2000-ben mért 198-ról mára 940-re nőtt. Ezek a gazdaságoknak már politikai befolyásuk is van, így a helyieknek alig maradt lehetőségük megakadályozni a további terjeszkedésüket.

Az EU-ban a sertést tartó gazdaságok száma az évek során 3,8 milliőről (2005) alig 2,2 millióra (2015) csökkent. Ugyanakkor a sertéstenyésztés tovább nőtt, amíg 2020-ban el nem érte a csúcspontot, a 145,9 milliót. **2022-re az EU sertésállományának 75%-át iparszerű gazdaságokban tartották.**

BAROMFI

A **baromfi** a második legnagyobb mennyiségben előállított hústermék az EU-ban a sertés után. Becslések szerint 2023-ban az EU 13,3 millió tonna baromfihúst állított elő. Ez egyben az egyik legintenzívebb mezőgazdasági rendszer is: **a becslések szerint a csirkék 90%-át ipartelepeken nevelik, szűk helyeken, zárt térben, ahol genetikailag szelektált, gyors növekedésű fajtákat részesítik előnyben. A 100 000-nél több csirkét tartó telepek az összes baromfiállomány 38%-át teszik ki.**

2023-ban az EU fő baromfihús-termelői Lengyelország (az EU termelésének 20,6%-ával, 2,7 millió tonnával), Spanyolország (12,8%, 1,7 millió tonna), Németország (11,8%, 1,6 millió tonna), Franciaország (11,5%, 1,5 millió tonna) és Olaszország (10,0%, 1,3 millió tonna) voltak. Az integrált termelési rendszerek itt is elterjedtek, például Bulgáriában a legnagyobb baromfitermelő, a Gradus irányítja a teljes termelési ciklust.

Lengyelországban, ahol a legnagyobb arányú a baromfihús termelés, a gazdaságok száma 2000-ben még 2,14 millió volt, 2017-re azonban 1,4 millióra csökkent, miközben a iparszerű telepek száma megduplázódott. 2021-ben, egy lengyelországi iparszerű baromfitelepen kitört fertőző vírusos betegség miatt 18 millió állatot kellett levágni, amit a telepek szűkös és egészségtelen körülményei okoztak. Eközben az ilyen telepek közelében élő lakosok egészségi kockázatoktól való védelmére irányuló jogi próbálkozások 20 éve elakadtak.

Németországban az elmúlt évtizedben átlagosan napi 10 gazdaság szűnt meg. Civil szervezetek vizsgálatai a brojlercsirkéket tartó telepeken széles körű állatkínzásra és antibiotikum-rezisztenciára találtak bizonyítékot, olyan gazdaságokban, amelyek a Lidl európai szupermarketláncot látták el hússal.

AZ IPARSZERŰ ÁLLATTARTÁS TÁRSADALMI ÉS KÖRNYEZETVÉDELMI KÖLTSÉGEI

Az iparszerű állattartás modellje súlyos károkat okoz a környezetben, a klímában, valamint veszélybe sodorja a munkavállalói jogokat és az emberi egészséget. Az üvegházhatású gázok kibocsátásához való hozzájárulásuk mellett az intenzív mezőgazdaság olyan drasztikus mértékben csökkentette a genetikai sokféleséget, hogy az már az egész élelmiszer-ellátási láncot veszélyezteti. **Európában a 20. század fordulóján létező állatfajták fele mára kihalt, és a fennmaradt őshonos fajták 53%-a is veszélyeztetett.**

Az ipari húselőállító telepek közelében élő közösségek kénytelenek elszenvedni e létesítmények terjedésének káros következményeit a saját vidékükön. Az intenzív gazdaságokból származó rendkívül magas nitrát- és ammónia kibocsátás következtében Európában több millió ember szennyezett ivóvizet fogyaszt ami növeli a vízzel terjedő betegségek kitörésének kockázatát.

A szűkös és nem higiénikus tartási körülmények a jövőbeni világjárványok és az antibiotikum-rezisztencia növekedésének egyik fő kockázati tényezője. A vágóhidakon uralkodó munka-körülmények összefüggésbe hozhatók a Covid-19 felgyorsult terjedésével az Egyesült Államokban, Spanyolországban, Németországban, Hollandiában, Írországban és Walesben.

Az olcsó termelés iránti kereslet arra készteti a vállalatokat, hogy figyelmen kívül hagyják az egészségügyi és biztonsági előírásokat, valamint a tisztességes béreket – ennek következtében a húsipari dolgozók növekvő mértékben vannak kitéve kizsákmányolásnak, légszennyező anyagoknak, sérüléseknek és elhalálozásnak, mint a feldolgozóipar más ágazataiban. Eközben a fogyasztóknak rossz minőségű húst adnak el, amely nagyobb kockázatot jelent az antibiotikum-rezisztens vírusos járványok kialakulásában.

Az európai agráripár hatása túlmutat az EU-n is: a szójatermelés Latin-Amerikában az elmúlt ötven évben tízszeresére nőtt, amelynek több mint $\frac{3}{4}$ -ét állati takarmányozásra használják fel. Ez pedig széles körű erdőirtást, illegális földfoglalást, valamint további emberi jogi visszaéléseket okoz a helyi közösségekkel, munkásokkal és kisgazdákkal szemben.

EURÓPAI JOGSZABÁLYOK

Az állattenyésztési ágazat jövője az EU-ban kulcsfontosságú szerepet játszott a 2024 folyamán zajló, az EU mezőgazdaságának jövőjéről szóló stratégiai párbeszéd politikai vitáiban. Az erről a párbeszédéről közzétett jelentés több, e szektorra vonatkozó további lépést is megemlít. A 2.3. szakasz, melynek címe: „Útkeresés a fenntartható állattenyésztés felé az EU-ban”, arra tesz javaslatot, hogy intézkedésekkel kell biztosítani az ágazat fenntartható folyamatát, továbbá, hogy „az Európai Bizottságnak létre kell hoznia az állattenyésztés kulcsszerepére vonatkozó stratégia fejlesztési folyamatát, amely szilárd tudományos bizonyítékokon és az összes érdekelt féllel folytatott konzultáción alapul.”

A Föld Barátai Európa (Friends of the Earth Europe) üdvözlí ennek a folyamatnak az elindítását.

Az alábbiakban megosztjuk azokat az alapvető pontokat, amelyeket e stratégia kidolgozásához elengedhetetlennek tartunk.

KÖVETELÉSEINK

A nagy agrárvállalatok pusztító hatása a mezőgazdasági ágazatban egyértelmű. Azt is tudjuk, hogy lehetségesek olyan alternatív élelmiszer termelési rendszerek, amelyek védik és helyreállítják a biodiverzitást, tápláló élelmiszereket biztosítanak és megvédik a gazdálkodók jogait. Jelenleg azonban **nem állnak rendelkezésünkre megfelelő jogszabályi eszközök az iparszerű állattartás szabályozására, arra, hogy felelősségre vonjuk a vállalatokat és azok finanszírozóit, illetve támogassuk az élelmiszer termelési rendszerek fenntartható átmenetét.**

FELHÍVJUK AZ EURÓPAI UNIÓT ARRA, HOGY

- **Sürgősen cselekedjen és vezessen be konkrét intézkedéseket az ipari hús- és tejtermelés, valamint fogyasztás csökkentésére.**
- **Tiltsa be az iparszerű állattartást,** és csökkentse az intenzív tenyésztési rendszerrel tartott állatok számát az EU-ban.
- **Állítsa le az ipari állattenyésztés közvetlen és közvetett támogatását a KAP (Közös Agrárpolitika) keretében nyújtott támogatások révén,** és ehelyett támogassa a fenntartható kisüzemi állattenyésztőket, valamint az élelmiszerlánc más, az állati termékek feldolgozásában és forgalmazásában részt vevő szereplőit.
- **Érvényesítse a környezetvédelmi és élelmiszerjogi szabályozásokat** az ipari állattenyésztés okozta károk megállítása érdekében, beleértve a Víz Keretirányelv és a Nitrát Irányelv végrehajtását.
- **Vezessen be jogilag kötelező érvényű korlátozásokat az olyan takarmányimportokra,** mint például a szója, amelyek az erdőirtáshoz és jogi visszaélésekhez köthetők.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Written by Cass Hebron

Edited by Stanka Becheva, Gaëlle Cau

Layout by Gaëlle Cau

A **Föld Barátai Európa** legnagyobb közösségi környezetvédelmi hálózat Európában, amely több mint 30 nemzeti szervezetet és több ezer helyi csoportot egyesít. A Nemzetközi Föld Barátai (Friends of the Earth International) európai ága vagyunk, amely 74 nemzeti tagszervezetet, mintegy 5000 helyi aktivista csoportot és több mint kétmillió támogatót egyesít világszerte. Kampányaink a mai legégetőbb környezeti és társadalmi kérdésekre irányulnak: megkérdőjelezzük a jelenlegi gazdasági és vállalati globalizációs modellt, és olyan megoldásokat népszerűsítünk, amelyek hozzájárulnak a környezeti szempontból fenntartható és szociálisan igazságos társadalmak kialakításához. A közösségi részvétel és a demokratikus döntéshozatal növelésére törekszünk. A környezeti, társadalmi, gazdasági és politikai igazságosságért, valamint az erőforrásokhoz és lehetőségekhez való egyenlő hozzáférésért dolgozunk helyi, nemzeti, regionális és nemzetközi szinten.

Az Európai Unió társfinanszírozásával készült. A kifejtett nézetek és vélemények kizárólag a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek az Európai Unió vagy a CINEA (Európai Éghajlati, Infrastruktúra és Környezeti Ügynökség) álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé értük.

A magyar kiadást szerkesztette a Magyar Természetvédők Szövetsége

Felelős kiadó: Éger Ákos | www.mtvsh.hu

Friends of the Earth Europe

Mundo Matonge building, Rue d'Edimbourg 26

1050 Brussels, Belgium

www.friendsoftheearth.eu

**Friends of
the Earth
Europe**